

პოლიტიკურ რეჟიმთა ლეგიტიმურობა და ეფექტურობა

სახელმწიფოებრივი ძალაუფლების ლეგიტიმურობისა და ეფექტურობის საკითხი თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის, პოლიტოლოგიისა და პოლიტიკური სოციოლოგიის აქტუალური პრობლემაა. იგი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საქართველოში, დღეს მიმდინარე რთული სოციალური და პოლიტიკური პროცესების დარეგულირების საქმეში. ახლად დამოუკიდებლობა მოპოვებული ქვეყნისათვის ერთ-ერთ ძირითად პრობლემად პოლიტიკური სისტემისა და რეჟიმის ლეგიტიმურობის განმტკიცება რჩება. ლეგიტიმურობის ანუ მოსახლეობის ფართო ფენების მიერ პოლიტიკური რეჟიმის აღიარების გარეშე, წარმოუდგენელია თანამედროვე პირობებში საზოგადოების პოლიტიკური მართვა და მის წინაშე მდგარი პრობლემების გადაწყვეტა. ქართული პოლიტიკური რეჟიმის სუვერენულობა და ლეგიტიმურობა კი მხოლოდ რამდენიმე წელს ითვლის. მათზე ზეგავლენას ახდენს ისეთი ძლიერი საგარეო ფაქტორები, როგორცაა: მსოფლიო ცივილიზაციის განვითარების მაგისტრალურ ხაზში ჩართვისადმი მისწრაფება, პოსტსაბჭოური სივრცის წარმომადგენლობა, რუსეთის ამბიციური და ამბივალენტური პოლიტიკა საქართველოს მიმართ; ქვეყნის შიგნით სოციალური ხასიათის პრობლემები, ეროვნულ უმცირესობებთან და ქვეყნის მთლიანობის აღდგენასთან დაკავშირებული საკითხების სიმწვავე და ტრაგიკულობა.

ამ პირობების გარდა, საქართველოს მოსახლეობის შეგნებასა და ცნობიერებაში დიდი ცვლილებები ხდება, ინგრევა ძველი ტრადიციული ნორმები და სტერეოტიპები. უფრო მეტიც, დღეს როდესაც ხდება სოციალური ცხოვრების პოლიტიზაცია ე.ი. როდესაც საზოგადოებრივი ურთიერთობების რეგულირების საშუალებად პოლიტიკა იქცევა, სულ უფრო კარგავს ავტორიტეტს მოსახლეობის ფართო მასებზე მაიქულებელ მეთოდთა გამოყენება და შესაბამისად, იზრდება მართვის პოლიტიკურ, იდეოლოგიურ და კულტურულ მექანიზმთა მნიშვნელობა. ლეგიტიმურობის პრობლემა მჭიდროდაა დაკავშირებული არსებული პოლიტიკური რეჟიმის კანონიერების (ლეგალიზაციის), სტაბილურობის, ეფექტურობის, პოლიტიკური კულტურისა და სხვა პრობლემებთან.

1. ლეგიტიმაცია, ლეგიტიმურობა და ლეგალიზაცია

ფილოსოფიურ და სოციოლოგიურ ლიტერატურაში ერთმანეთისაგან განასხვავებენ ლეგიტიმურობასა და ლეგიტიმაციას, ერთი მხრივ და ლეგიტიმურობასა და ლეგალიზაციას (კანონიერებას), მეორე მხრივ. ლეგიტიმაცია ფართო გაგებით არის რაიმეს ახსნისა და გამართლების პროცესი; მაგალითად, იგი ამართლებს ინსტიტუციონალურ წესრიგს და მის პრაქტიკულ იმპერატივებს ნორმატიულ ხასიათს ანიჭებს. "ლეგიტიმაცია ინდივიდს ეუბნება არა მხოლოდ იმას თუ რატომ უნდა შესრულოს ესა თუ ის მოქმედება, არამედ იმასაც, თუ რატომაა ნივთები ისეთნი, როგორც ისინი არიან. სხვაგვარადა, რომ ვთქვათ, ინსტიტუტთა ლეგიტიმაციის პროცესში "ცოდნა" წინ უსწრებს "ღირებულებებს" " (29, გვ. 154). ნებისმიერი სოციალური ინსტიტუტი მოითხოვს ლეგიტიმაციას ანუ გამართლებას უფრო ფართო საზრისისეულ კონტექსტში. ლეგიტიმაციის მეშვეობით საზოგადოება იძენს საზრისს. ცალკეული ინსტიტუცია და როლები ლეგიტიმირდება ამ ყოვლისმომცველ საზრისისეულ სამყაროში ჩართვით. მაგალითად, პოლიტიკური წესრიგი ლეგიტიმირდება და მართლდება ძალაუფლებისა და სამართლიანობის კონსტიტუციონალური წესრიგთან გარკვეული თანაფარდობის დადგენით. ტრადიციულ საზოგადოებებში სამეფო ხელისუფლების ღვთაებრივი წარმოშობის ინსტიტუტი ასეთი ლეგიტიმურობის ბრწყინვალე ნიმუში. დღესაც კი, როდესაც აღარავის სჯერა და სწამს პოლიტიკური ძალაუფლების ღვთაებრივი

წარმომავლობა, აუცილებელია მისი ლეგიტიმაცია-გამართლება, მაგრამ სხვა საზრისისეულ სფეროებზე მითითებით. უმეტეს შემთხვევებში თეორიები იქმნება უკვე არსებულ სოციალურ დაწესებულებათა გასამართლებლად. შეიძლება პირიქითაც მოხდეს, სოციალური ინსტიტუტი შეიცვალოს, რათა შესაბამისობაში მოვიდეს უკვე არსებულ თეორიებთან, რაც მის ლეგიტიმურობას და კანონიერების განმტკიცებას შეუწყობდა ხელს.

ლეგიტიმურობა ეს არის კონკრეტული პოლიტიკური სისტემის მდგომარეობა, მისი ღირსების აღიარება, ლეგიტიმაცია კი – პროცესი, რომელშიც ეს ლეგიტიმურობა ხორციელდება. ლეგიტიმურობა პოლიტიკური სისტემის სამართლიანობისა და კანონიერების აღიარებაა – რწმენაა, ლეგიტიმაცია კი ამ უსამართლობისა და კანონიერების განმტკიცება და გამართლებაა. “ლეგიტიმაცია იდენტურობისა (იდენტიტატ) და პოლიტიკის გადაკვეთის ადგილია, იგი უფრო მეტია და კომპლექსურია ვიდრე კანონიერება ანუ ლეგალიტეტი” (184, გვ. 58). ლეგიტიმურობის სოციოლოგიური ანალიზი ამოდის მ. ვებერის მიერ გაანალიზებული ლეგიტიმური ბატონობისა და კანონიერების რწმენის ცნებებისაგან. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მან მკვეთრად გამიჯნა ერთმანეთისაგან ლეგიტიმურობისა და ლეგალობის ანუ კანონიერების ცნებები. ამ ცნებათა ანალიზისას აუცილებელია გავითვალისწინოთ ის, რომ ლეგიტიმურობა არ გამოითქმება კონსტიტუციის სტატიებითა და მუხლებით. იგი არის წარმოდგენა, შეხედულება იმავე რწმენის სიმბოლო და ამიტომ იგი კონსტიტუციის მუხლებში კი არაა, არამედ მოქალაქეთა ცნობიერებასა და შეგნებაშია საძიებელი. იგი წარმოიქმნება რწმენისაგან, რომ ქვეყანაში არსებული უზენაესი ხელისუფლება ალჭურვილია იმ გადანყვეტილებათა მიღების უფლებით, რომელიც მოქალაქეებმა უნდა შეასრულონ. თუ ისინი დარწმუნებულები არიან, რომ ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური ინსტიტუციები გამართლებულია ე.ი. შეესატყვისება მოსახლეობის ტრადიციებს, ადათებსა და მსოფლმხედველობას, მაშინ ისინი განიხილება, როგორც ლეგიტიმური. ლიპსეტის აზრით, ლეგიტიმურობა დაკავშირებულია “სისტემის უნართან – ადამიანებში ჩანერგოს და განამტკიცოს რწმენა იმის შესახებ, რომ არსებული პოლიტიკური ინსტიტუტები ყველაზე უკეთ შეეფერება მოცემულ საზოგადოებას” (88, გვ. 205). ანალოგიურ შეხედულებებს გამოთქვამენ მ. დოგანი და უ. ლინციც. ამ უკანასკნელის აზრითაც, ლეგიტიმურობა არის “რწმენა იმისა, რომ ნაკლოვანებებისა და მიუხედავად შეცდომებისა, არსებული პოლიტიკური ინსტიტუტები ყველაზე საუკეთესოა, ვიდრე რომელიმე სხვა, რომელიც შეიძლებოდა დამყარებულიყო და რომლისადმი დაქვემდებარებაც შესაძლებელი იქნებოდა” (63, გვ. 147). შესაბამისად, ლეგიტიმურობა შეფასებითი ხასიათისაა და დაკავშირებულია ღირებულებებთან. იგი არის რაიმე მოქმედების, მოქმედი პირის, ხდომილებისა თუ ფაქტის ღირსების საზოგადოებრივი აღიარება. პოლიტიკის სფეროში ეს ძალაუფლების ღირსების აღიარებაა მოსახლეობის მიერ, ლეგიტიმაცია კი ძალაუფლების ამ აღიარების, ახსნისა და გამართლების პროცედურაა. ამიტომ, პოლიტიკური რეჟიმისა თუ რომელიმე სოციალური მოვლენის ლეგიტიმურობა არ ნიშნავს მის იურიდიულად გაფორმებულ კანონიერებას, შესაბამისად ერთმანეთში არ უნდა ავურიოთ ლეგიტიმურობა და ლეგალობა – კანონიერება. ლეგიტიმურობას არ აქვს იურიდიული ფუნქციები და არ არის სამართლებრივი პროცესი. ლეგიტიმაცია, როგორც პროცესი და ლეგიტიმურობა, როგორც პოლიტიკური სისტემის ღირსებების აღიარება, განამტკიცებს ხელისუფლებასა და პოლიტიკას, ხსნის და ამართლებს პოლიტიკურ გადანყვეტილებებს, პოლიტიკურ სტრუქტურათა შექმნას, მათ ცვლილებებსა და განახლებას. ლეგიტიმურობა მოწოდებულია უზრუნველყოს მოქალაქეთა მორჩილება, თანხმობა, პოლიტიკური იძულების გარეშე, ხოლო თუ ასეთი რამ შეუძლებელია, მაშინ იძულების ყველა იმ ხერხისა და საშუალების გამოყენების გამართლება, რომელთაც ფლობს პოლიტიკური სისტემა და მისი ხელისუფლება.

თანამედროვე პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობის პრობლემებს ამუშავებენ ისეთი მოაზროვნეები, როგორებიც არიან: ს. ლიპსეტი, უ. ლინცი, რ. დალი, ვ. ჰენისი, მ. ლუმანი, კ. ოფფე, ი. ჰაბერმასი, მ. დოგანი და სხვები. აღნიშნული პრობლემის სისრულისა და მნიშვნელობის შესახებ მეტყველებს ის კამათი, რომელიც 1975 წლიდან დღემდე მიმდინარეობს თანამედროვე დასავლელ ფილოსოფოსებსა და პოლიტოლოგებს შორის. 60-ანი წლების დასასრულს ევროპაში მიმდინარე სერიოზულმა სოციალურმა და პოლიტიკურმა ძვრებმა – სტუდენტთა მღელვარებებმა, ახალ სოციალურ მოძრაობათა ისტორიულ ასპარეზზე გამოსვლამ, დაბადა სურვილი გაეაზრებინათ, სისტემატურად აეხსნათ და გადაეღახათ ამ მოძრაობათა გამოცდილება.

ქალაქ დუისბურგში გამართული კონფერენცია მიეძღვნა “ლეგიტიმაციის კრიზისის” თემის განხილვას. მასზე მოკამათე მხარეებს წარმოადგენდნენ ი. ჰაბერმასი და ვ. ჰენისი. ეს უკანასკნელი მკაცრად აკრიტიკებდა ლეგიტიმურობის თაობაზე არსებულ გამოკვლევებს და თვლიდა, რომ არავითარი სერიოზული საფუძველი არ არსებობდა იმისათვის, რათა თანამედროვე საზოგადოება განხილულიყო, როგორც განსაკუთრებით კრიზისული. ვ. ჰენისს მიაჩნდა, რომ კრიზისის შესახებ მსჯელობას აზრი მხოლოდ მაშინ ეძლევა ეძლევა, როდესაც საზოგადოებაში ადგილი აქვს მასობრივ ემიგრაციას. მისი აზრით ლეგიტიმურობის კრიზისის ერთმნიშვნელოვანი მაჩვენებელია მასობრივი გადასახლებები და ემიგრაციები. როდესაც ადამიანებს მიაჩნიათ, რომ “შეტად აღარ შეიძლება არსებული ბატონობის პირობებში ცხოვრება, რომ იგი თავიდან უნდა მოვიშოროთ ან რევოლუციურად გარდავქმნათ; მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეგვიძლია ვილაპარაკოთ ლეგიტიმურობის კრიზისზე” (184, გვ. 59). ჰენისი მართალია, როდესაც იგი პოლიტიკური რეჟიმის აღიარება-არაღიარებაზე ანუ ლეგიტიმურობის თაობაზე საუბრობს, მაგრამ ჰაბერმასი არა მხოლოდ ლეგიტიმურობის კრიზისზე, არამედ ლეგიტიმაციის ანუ არსებული პოლიტიკური თუ სოციალური სისტემის გამართლების გასაზრისიანების კრიზისზე მსჯელობს.

“ლეგიტიმურობა (ლეგიტიმიტატ) ნიშნავს პოლიტიკური წესრიგის ღირსების აღიარებას. ამ დეფინიციიდან ჩანს, რომ ლეგიტიმურობა საკამათო ღირებულების პრეტენზიის მქონეა, რომლის ფაქტობრივ აღიარებაზე დამოკიდებულია ბატონობის წესრიგის სტაბილურობაც. ამიტომ ეს ცნება, როგორც ისტორიულად, ისე ანალიტიკურად გამოიყენება იმ სიტუაციებში, რომელშიც რომელიმე წესრიგის ლეგიტიმურობა საკამათო ანუ იმ სიტუაციებში, როდესაც როგორც უკვე ვთვით, ლეგიტიმაციის პრობლემები ვლინდება” (184, გვ. 59). ამ ციტატიდან ჩანს, რომ ი. ჰაბერმასი ლეგიტიმურობას სტატიკურ მოვლენად არ თვლის. შეუძლებელია არსებობდეს პოლიტიკური სისტემა, სახელმწიფო, რომელიც თავისთავად ლეგიტიმური იქნებოდა. პირიქით, ლეგიტიმურობა მუდამ ხელახლა, კვლავ და კვლავ უნდა მოვიპოვოთ, გამოვიმუშავოთ. თანამედროვე სახელმწიფო ძალაზე მონოპოლიას იყენებს არამხოლოდ “მშვიდობისა და წესრიგის” დასამყარებლად, არამედ იდენტურობისა და გასაზრისიანების განმარტებისათვისაც. შესაბამისად, სახელმწიფო ლეგიტიმაციის ანუ გასაზრისიანების პროცესის დახმარებით აღწევს საზოგადოებისათვის საჭირო წესრიგის ლეგიტიმურობას. სწორედ, ლეგიტიმაციის მეშვეობით მოიპოვებს მმართველი ელიტა თავისი პრივილეგიური მდგომარეობის გამართლებას. ძალაუფლების მფლობელთ მუდამ ახასიათებთ მისწრაფება, წარმოსახონ თავიანთი ფაქტობრივი ხელისუფლება, როგორც საყოველთაოდ აღიარებულ მოძღვრებათა, საზოგადოებაში საყოველთაოდ მიღებულ რწმენათა და გრძნობათა შედეგი. ასეთ საყოველთაო გამსაზრისიანებელ გრძნობად თუ დოქტრინად კაცობრიობის ისტორიაში, გარემოების შესაბამისად, ხშირად აღმოჩნდებოდა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, “ღვთის ნება”, “სამყაროს კოსმოსური წესრიგი”, “ხალხის ნება”, “რჩეული ხალხისა და რჩეული ერის შექმნის სურვილი” ან “პიროვნების ხარიზმა” და ა.შ. ასეთი გასაზრისიანების ანუ ლეგიტიმაციის შედეგია ის დოქტრინა ანუ გ. მოსკას სიტყვებით თუ ვიტყვით, ის “პოლიტიკური

ფორმულა”, რომელიც წარმოადგენს სწორედ იმ იურიდიულ და მორალურ ბაზას, რომელსაც ნებისმიერ საზოგადოებაში ეყრდნობა მმართველი ელიტის ბატონობა.

ასეთი ლეგიტიმაციის ანუ გასაზრისიანების პროცედურა არ არის ხალხისათვის ილუზიების შთაგონების შეგნებელი და გაცნობიერებელი განსაზღვრა. ამგვარ ილუზიებს ფესვები თვითონ ადამიანის სოციალურ არსებაში აქვს გადგმული. ასეთი დოქტრინები თუ პროცედურები ადამიანის სოციალურ ბუნებას ასახავენ. იგი ვლინდება მისწრაფებაში “მართო და გრძობდე თავს მართულად, არამხოლოდ მატერიალური და ინტელექტუალური ძალების საფუძველზე, არამედ მორალური პრინციპის ძალითაც” (72, გვ. 51). ცივილიზაციის დონის შესაბამისად ეს პრინციპი ეფუძნება ხან გეგუნებრივის რწმენას ხან იმ წარმოდგენებს, რომელიც რაციონალურად გვეჩვენება. დღეს ძალზე აქტუალურია იმ “პოლიტიკური ფორმულის” ძიება, რომელიც აზრს შესძენდა და გაამართლებდა დემოკრატიულ-პოლიტიკურ სისტემებს. ლეგიტიმაცია საფუძველთა საფუძვლის ძიების პროცესია, ლეგიტიმურობა კი – მართულთა მხრივ არსებული პოლიტიკური რეჟიმის ღირსების ასახვა. ამიტომ, სწორია ი. ჰაბერმასი, როდესაც ასაბუთებს, რომ ლეგიტიმურობა (ლეგიტიმიტეტ) არის პოლიტიკური სისტემის თვისობრიობის გამომხატველი და ღირსების აღიარება, ხოლო ლეგიტიმაცია (ლეგიტიმიტაციონ) კი – პოლიტიკური წესრიგის გასაზრისიანების, გამართლებისა და ღირსების აღიარების ხანგრძლივი პროცესი.

ხელისუფალნი მუდამ ცდილობდნენ შეექმნათ საკუთარი ძალაუფლების მიმართ სამართლიანობისა და მმართველობის კანონიერების შთაბეჭდილება. ვერც ერთი პოლიტიკური სისტემა თუ პოლიტიკური რეჟიმი ვერ შეძლებს დაეყრდნოს მხოლოდ ფიზიკურ ძალას და იძულებას, როგორც მისი ძალაუფლებისადმი თანხმობისა და მორჩილების გარანტს. რეპრესიებისა და შექარის გზით შეიძლება ვაიძულოთ მორჩილება მოქალაქეთა მხოლოდ მცირე ნაწილს, მაგრამ რაც უფრო იზრდება რეპრესიები და შექარა, მით უფრო მატულობს ხელისუფალთა მიმართ წინააღმდეგობა და ხშირად იგი მასობრივ დაუმორჩილებლობაში ვლინდება. ამიტომ, ხელისუფლება მუდამ ცდილობს თავისი ძალაუფლების დაფუძნებას განსაზღვრულ პრინციპებზე ანუ “პოლიტიკურ ფორმულაზე” დაყრდნობით. არსებითად, ამით ხელისუფლება ცდილობს შექმნას სიტუაცია, როდესაც მთავრობისეულ გადაწყვეტილებებს აღიარებენ და იცავენ “არა შიშით, არამედ საკუთარი ნებითა და სინდისით”, გადაწყვეტილებათა და კანონთა ზნეობრივი სამართლიანობის რწმენით. პოლიტიკური რეჟიმი ვერ შეძლებს ხანგრძლივ არსებობას და ეფექტურ საქმიანობას, თუ მხოლოდ ძალადობას დაეყრდნობა. აუცილებელია ნებაყოფლობითი თანხმობა, რომელიც განმტკიცებულ იქნება კანონებისადმი პატივისცემით.

თანამედროვე პოლიტოლოგიასა და პოლიტიკურ სოციოლოგიაში ნებაყოფლობითი თანხმობის წინამძღვრებად ითვლება მოსახლეობის მყარი და მტკიცე რწმენა იმისა:

1. “რომ ხელისუფალთ სრული უფლებით და სავსებით სამართლიანად უკავიათ თავიანთი პოსტები;
2. რომ ხელისუფალნი გადაწყვეტილებებს იღებენ და ცხოვრებაში ატარებენ კანონიერი პროცედურების გზით; და

3. რომ ეს გადანყვეტილებანი არ გადის საზოგადოდ აღიარებული, კანონიერი სახელმწიფოებრივი ინტერესების ჩარჩოებიდან და არ ხელყოფს იმას, რაც სამართლიანად ითვლება კერძო თუ პირადულ რაიმედ" (164, ტ. 1, გვ. 114).

იმ საზოგადოებაში, სადაც ასეთი რწმენა და ნდობა არსებობს, ხელისუფალთ სჭირდებათ მინიმალური ძალისხმევა, რათა ებრძოლონ კანონისა და კანონიერების დარღვევებს. იქ კი, სადაც ხელისუფალთ მიმართ ასეთი რწმენა ან ნდობა არ არსებობს და მისი ლეგიტიმურობა არაა უეჭველი და საკამათოა, ბატონდება ანომია და იზრდება რევოლუციურ გადატრიალებათა საშიშროება. რამდენადაც პოლიტიკურ ლიდერებსა და მთლიანად პოლიტიკურ სისტემებს მხარდაჭერის გარეშე არ ძალუძთ ეფექტურად იმოქმედონ, ამდენად, რეჟიმის ეფექტურობის საფუძველთა საფუძველია მისი ლეგიტიმურობა. იგი გამოხატავს მოსახლეობის მიერ რეალურად არსებული პოლიტიკური სისტემის ბუნებრივი და უეჭველი აღიარების ხარისხს. პოლიტიკური სისტემა კი ლეგიტიმურია მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოქალაქენი გრძნობენ, რომ იგი ამართლებს მათ იმედებს ეკონომიკური, სოციალური თუ კულტურული ინტერესების დაცვაში. ჭეშმარიტად პოლიტიკური ლიდერი მუდამ ცდილობს იმის მიღწევას, რომ ამა თუ იმ კონფლიქტური სიტუაციის დარეგულირებისას გამოყენებული საშუალებების მიუხედავად, მის მიერ მიღებული გადანყვეტილებანი ყველგან და ყველას მიერ აღიარებული იყოს არა ძალადობის, იძულების ან დასჯის შიშით, არამედ იმ რწმენის საფუძველზე, რომ პოლიტიკური რეჟიმის ასეთი მოქმედებანი სამართლიანი და სწორია. რწმენა იმისა, რომ სტრუქტურები, პროცესები, კანონები, მიღებული გადანყვეტილებანი სამართლიანია, ხოლო თანამდებობრივი პირები ანუ ხელმძღვანელობა – "მართალნი" და ზნეობრივი სათნოებებით დაჯილდოებულნი და რომ ამ რწმენის საფუძველზე უნდა იყვნენ აღიარებულნი მოსახლეობის უმრავლესობის მიერ, თუნდაც მათი მოქმედების კონკრეტული შინაარსი არც კი ეთანხმდებოდეს ამ რწმენას – არის სწორედ ის, რაც შედგენს ლეგიტიმურობის ცნების არსებით ნიშანს.

პოლიტიკური ლიდერის გავლენა, თუ იგი არ არის განმტკიცებული ლეგიტიმურობით, ვერ იქცევა ავტორიტეტად. ავტორიტეტი კანონიერი გავლენის განსაკუთრებული სახეა. ამიტომ, ნებისმიერი პოლიტიკური ლიდერი ისწრაფვის და ცდილობს, რომ თავისი გავლენა ავტორიტეტული გახადოს, რამეთუ ავტორიტეტი ზემოქმედების ყველაზე ეფექტური ფორმაა. "იგი არა მხოლოდ უფრო საიმედო და ხანგრძლივია, არამედ საშუალებას იძლევა ვმართოთ პოლიტიკური რესურსების მინიმალური დანახარჯებით (164, გვ. 115). ლეგიტიმურობის პრობლემა, ძალაუფლების ავტორიტეტის გარდა, მოიცავს აგრეთვე მოცემული კონკრეტული პოლიტიკური რეჟიმის მიზნის შესახებ საკითხსაც. ძალაუფლება ითვლება ლეგიტიმურად, თუ იგი შეესაბამება პოლიტიკური სისტემის ძირითად გენერალურ იდეებს, მიზნებსა და საყოველთაოდ მიღებულ "ბატონობით" სტრუქტურებს. თანამედროვე პირობებში ლეგიტიმურობის ცნება უფრო ვრცელდება პოლიტიკის რეალიზაციის პროცესზე ანუ პოლიტიკური სისტემის მიერ სოციუმში არსებულ ინტერესთა სტრუქტურის გათვალისწინებაზე. შესაბამისად, ლეგიტიმურობის გაგება უფრო დაკავშირებულია ინტერესებთან და გენერალურ მიზნებთან, ვიდრე ხელისუფლების სტრუქტურებთან.

ლეგიტიმურობის მოპოვება ნებისმიერ პოლიტიკურ რეჟიმს შეუძლია, თვით დესპოტურსაც კი, თუ იგი დროთა განმავლობაში მეტ-ნაკლებად ეხმიანება და ამართლებს მოსახლეობის ფართო ფენების ინტერესებსა და იმედებს. მაგრამ ლეგიტიმურობა ყველაზე მეტად დემოკრატიულ პოლიტიკურ სისტემასა

და რეჟიმს ესაჭიროება. ლეგიტიმურობის მაღალი ხარისხისა და ელექტორატის მაღალი პოლიტიკური კულტურისა და კომპეტენტურობის გარეშე დემოკრატია საზოგადოდ შეუძლებელია.

დღეს, ლეგიტიმურობის პრობლემა უპირატესად დაკავშირებულია დემოკრატიის იდეასთან ე.ი ხალხის რწმენასთან, რომ საკუთარი მმართველობის ბედის განსაზღვრა თავადვე ძალუძს და რომ მმართველი რეჟიმი ხალხისავე დავალებით, ხალხის კეთილდღეობისათვის იმოქმედებს. დემოკრატია, როგორც პოლიტიკურ რეჟიმთა პრინციპი, იმდენად წარმატებული და რეალურია, რომ ავტორიტარულ და დიქტატორულ რეჟიმთა უმრავლესობაც კი ცდილობს მისი დახმარებით გაამართლოს და დააფუძნოს თავისი ლეგიტიმურობა. რასაკვირველია, ეს ყოველთვის ასე არ არის. მაგრამ, მას შემდეგ, რაც ის დებულება წამოყენებულია, რომ ბატონობის წესრიგს ღვთაებრივი დაფუძნება აძლევს ძალას და ამიტომ მნიშვნელობის მქონეა, დღეს კი მსოფლიოს უმეტესი ქვეყანა და პოლიტიკური რეჟიმი სეკულარიზებულია; ამდენად, ასეთი ღვთაებრივი დამფუძნებლის როლში გვევლინება დემოკრატია. შესაბამისად, კანონიერი ბატონობის დაფუძნების ყველა გზას ერთხმად მივყავართ დემოკრატიის, როგორც ლეგიტიმაციის პრინციპის გაგებასთან.

2. ლეგიტიმურობა და ეფექტურობა

ეფექტურობა უპირატესად ატარებს ინსტრუმენტალურ, ხოლო ლეგიტიმურობა კი შეფასებით ხასიათს. ინდივიდები და სოციალური ჯგუფები პოლიტიკურ სისტემას აფასებენ და აღიარებენ ლეგიტიმურად ან არალეგიტიმურად იმის მიხედვით, თუ რამდენად შესაბამეა მოცემული სისტემის მიზნები და ღირებულებები მათ საკუთარ მიზნებსა და ღირებულებებს. ამიტომ, ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ლეგიტიმურობას შეიძლება ფლობდეს პოლიტიკური ორგანიზაციის სხვადასხვა ფორმა, მათ შორის თვით დესპოტურიც კი.

პოლიტიკური ინსტიტუტების სტაბილურობის ნებისმიერი ანალიზისას აუცილებელი და არსებითია ამ ინსტიტუტთა ლეგიტიმურობის დონისა და ხარისხის დადგენა, განსაკუთრებით კი მაშინ, როდესაც პოლიტიკური სისტემა ეფექტურობის კრიზისს განიცდის. ეფექტურობის კრიზისის პირობებში ის პოლიტიკური რეჟიმი გაუძლებს დროის გამოცდას, რომელსაც ლეგიტიმურობის მაღალი დონე და ხარისხი აქვს. სტაბილურ პოლიტიკურ სისტემასთან მაშინ გვაქვს საქმე, როდესაც მას ერთდროულად, როგორც ლეგიტიმურობის, ისე ეფექტურობის მაღალი ხარისხი გააჩნია. თუ იგი ორივეს მოკლებულია, მაშინ განწირულია დასაცემად, მაგრამ ძალისმიერი მეთოდებით შეუძლია შეინარჩუნოს ძალაუფლება გარკვეული დროის მანძილზე. შეიძლება პოლიტიკური სისტემა არ იყოს ლეგიტიმური, მაგრამ ეფექტურად ფუნქციონირებდეს. ამის კლასიკური მაგალითია XX საუკუნის 20-იანი წლების დასასრულის გერმანიის და ავსტრიის პოლიტიკური რეჟიმების ფუნქციონირება. მართალია, მათი მოსახლეობის უმრავლესობა არ აღიარებდა ამ ქვეყნის დემოკრატიულ რეჟიმს ლეგიტიმურად, მაგრამ როგორც კი 30-იან წლებში მიმდინარე კრიზისულმა პროცესებმა ძირს დასცა არა მხოლოდ ავსტრიისა და გერმანიის, არამედ თვით აშშ - ს, დიდი ბრიტანეთის და სხვა ქვეყნების პოლიტიკურ რეჟიმთა ეფექტურობა, ავსტრიამ და გერმანიამ, რომლებიც ლეგიტიმურობის ძალიან დაბალ ხარისხს ფლობდნენ, დაკარგეს სტაბილურობაცა და დემოკრატიული პოლიტიკური რეჟიმიც; მაშინ, როდესაც აშშ-მ, დიდმა ბრიტანეთმა და საფრანგეთმა, სწორედ იმის წყალობით, რომ ლეგიტიმურობის მაღალი დონე და ხარისხი ჰქონდათ, ეფექტურობის კრიზისის მიუხედავად, სტაბილურობავე შეინარჩუნეს და დემოკრატიულ ქვეყნებათაც დარჩნენ.

ლევითი მურობის ცნობიერება მხოლოდ მაშინ იქცევა პოლიტიკურ ლიდერთა და რეჟიმთა მხარდაჭერის საფუძვლად, როდესაც იგი საკმარისად მყარად არის გამჭდარი მოსახლეობის უმრავლესობის სულსა და გულში. ასეთი ცნობიერების გარეშე პოლიტიკური სისტემა ვერ იქნება მყარი და სტაბილური. შეიძლება მნიშვნელობა ჰქონდეს იმას, თუ როგორ აფასებენ საზოგადოების წევრები ხელისუფალთა შორსმჭვრეტელობასა და მოქმედებებს, მაგრამ მათი ნდობა პოლიტიკური რეჟიმის მიმართ მაინც მაღალი იყოს. ამის საფუძველი კი არის ელემენტარული რწმენა იმისა, რომ პოლიტიკური წყობა შეესაბამება მათ წარმოდგენას, ფასეულობებსა და მიზნებს. სწორედ ეს რწმენა კვებას მოქალაქეთა მორჩილებას და ხელს უწყობს არსებული სისტემისა და რეჟიმის ეფექტურ და წარმატებით ფუნქციონირებას.

ლევითი მურობის ტიპები და სიდიდეები

ნებისმიერ პოლიტიკურ სისტემათა უმთავრესი ამოცანაა უზრუნველყოს მის წინაშე დასახული მიზნების მისაღწევად საკუთარ რესურსთა მობილიზაცია, წარმართოს საზოგადოების წევრთა ენერჯია კოლექტიური ამოცანების შესასრულებლად. დიდი მასშტაბის მქონე სისტემებში კი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ხელისუფლების ორგანოებსა და საზოგადოების რიგით წევრებს შორის ურთიერთობის სტაბილიზაცია, რათა თავიდან ავიცილოთ უნესრიგობისა და ქაოსის მუდმივი საფრთხე, რომელიც "დამოკლეს მახვილივით" ჰკიდია სოციუმის თავზე. ხელისუფალთ, როგორც მინიმუმი, სჭირდებათ მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების რეალიზაციისა და შესატყვისი ამოცანების შესრულების აღიარების მყარი და სტაბილური გარანტია. ასეთ სტაბილურ გარანტიას უზრუნველყოფს სწორედ რეჟიმის ლევითი მურობის რწმენა, რომელიც უშუალოდ პრაქტიკულ მხარდაჭერაში პოულობს გამოხატულებას.

შეიძლება თუ არა გამოვყოთ ის ობიექტები, რომლებთანაც ასოცირდება წევრთა შორის ლევითი მურობის რწმენა? ასეთი ობიექტები პრინციპულად შეიძლება იყოს ორი: თავად პოლიტიკური რეჟიმი და ძალაუფლების განმახორციელებელი პოლიტიკური ავტორიტეტები: ელიტა, ადმინისტრაციული პერსონალი და პიროვნება. შესაძლებელია, მოქალაქე მხარს უჭერდეს არსებულ რეჟიმს, მის ნორმებსა და სტრუქტურებს, მაგრამ არა დღეს გაბატონებულ მმართველ ელიტას ან პიროვნებას, ანდა პირიქით, შეიძლება არ მოსწონდეს არსებული რეჟიმი, მხარს მხარს უჭერდეს მმართველ ელიტას ან პიროვნებას, სწორედ მათი პიროვნული თვისებების გამო. იდეალური ვითარებაა, როდესაც მოსახლეობის უმრავლესობას ცნობიერებაში ლევითი მურობის რწმენას ორივე ობიექტი ექვემდებარება. თუ მკაცრად არ გავმიჯნავთ პოლიტიკურ სისტემასა და რეჟიმს იმავე პოლიტიკურ წესრიგს ერთმანეთისაგან, მაშინ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ არსებობს ლევითი მურობის ორი ობიექტი: რეჟიმი და ავტორიტეტი. პოლიტიკურ რეჟიმთა ლევითი მურობის აღიარებულ მკვლევართა: ტ. პარსონსის, დ. ისტონისა და პ. შარანის თვალსაზრისთა გათვალისწინებით შესაძლებელია ლევითი მურობის ტიპის დადგენა. თუ ჩავატარებთ ლევითი მურობის ორი ობიექტის: რეჟიმისა და ავტორიტეტისა და ლევითი მურობის სამი წყაროს: იდეოლოგია, სტრუქტურა, პიროვნული თვისებების შედარებით ანალიზს, მივიღებთ ლევითი მურობის სამ ტიპს: იდეოლოგიურს, სტრუქტურულსა და პერსონალურს. გრაფიკულად იგი შეიძლება შემდგენიარად გამოიხატოს:

ლეგიტიმურობის წყაროები	რეჟიმი	ავტორიტეტი
იდეოლოგია	<u>იდეოლოგია იდეოლოგიური ლეგიტიმურობა</u>	
	რეჟიმის კანონიერების შინაგანი რწმენა	ავტორიტეტთა ლეგიტიმურობის შინაგანი რწმენა
სტრუქტურა	<u>სტრუქტურული ლეგიტიმურობა</u>	
	სტრუქტურებისადმი და ნორმების კანონიერები სადმი მიუკერძოებელი რწმენა	სტრუქტურებისადმი რწმენის ავტორიტეტებზე გადატანა
პიროვნული თვისებები	<u>პერსონალური ლეგიტიმურობა</u>	
	ავტორიტეტისადმი კანონიერების რწმენის გადატანა თავად რეჟიმის სტრუქტურებსა და ნორმებზე	ავტორიტეტთა მიუკერძოებელი რწმენა მათი პიროვნული თვისებების საფუძველზე

ამგვარად, რეჟიმსა და პოლიტიკურ ავტორიტეტებს შეიძლება ჰქონდეთ მხარდაჭერის სამი წყარო:

1. საფუძველმდებელი იდეოლოგიური პრინციპები;
2. რეჟიმის სტრუქტურებისა და ნორმებისადმი ერთგულება;
3. კონკრეტული პიროვნებისადმი ერთგულება, მისი პიროვნული თვისებების გამო.

ლეგიტიმურობის იდეოლოგიური, სტრუქტურული და პერსონალური წყაროები შეიძლება მოგვევლინოს ლეგიტიმურობის ორი ობიექტისაგან ნებისმიერ ფაქტორად. ამ ორი ობიექტის მიმართ ლეგიტიმურობის სამი ტიპის ზემოქმედების კონკრეტულ კვლევას შეუძლია გვიჩვენოს თუ როგორ რეაგირებს საზოგადოებაში შექმნილ დაძაბულობებზე პოლიტიკური სისტემის მექანიზმები. თუ ზემოთ მოტანილი მსჯელობის შედეგებს გავითვალისწინებთ, მაშინ ნათელი გახდება, რომ პოლიტიკური რეჟიმის მხარდაჭერა შეიძლება კონკრეტული ვითარების შესაბამისად გაძლიერდეს იდეოლოგიური, სტრუქტურული ან პერსონალური ლეგიტიმურობის გზით.

იმისათვის, რათა დროულად გავაძლიეროთ პოლიტიკური რეჟიმისადმი ლეგიტიმურობის რწმენა, დიდი მნიშვნელობა აქვს ლეგიტიმურობის ინტენსიურობის ანუ მისი გამოვლენის ხარისხისა და დონის განსაზღვრას. როგორც მ. დოვანი, პ. შარანი და სხვები სამართლიანად აღნიშნავენ, ლეგიტიმურობის დადგენა საკმაოდ ძნელი და სარისკო საქმეა. მაგრამ, თანამედროვე პოლიტოლოგიასა და პოლიტიკურ სოციოლოგიას მოეპოვება საშუალებები, რომელთა მეშვეობითაც, განსაზღვრული მაჩვენებლების ანალიზის საფუძველზე, სავსებით ობიექტურად შეიძლება დადგინდეს ლეგიტიმურობის საიმედოობის ხარისხი და დონე.

პოლიტიკურ რეჟიმთა ლეგიტიმურობის ხარისხის ანუ ინტენსიურობის მაჩვენებლებია:

1. იძულების ის დონე, რომელიც აუცილებელია საზოგადოებაში პოლიტიკის გასატარებლად;
2. მთავრობის ან პოლიტიკური ლიდერის დამხობის მცდელობა რაოდენობრივი და თვისობრივი მახასიათებლები;
3. სამოქალაქო დაუმორჩილებლობის, ამბოხებათა და სამოქალაქო ომის გამოვლენის ძალა;
4. მასობრივი ემიგრაცია და გადასახლება;
5. მასობრივი დემონსტრაციები;
6. არსებული მთავრობისადმი მხარდაჭერის უეცარი გამოვლინება ან პირიქით;
7. არსებული მთავრობისადმი ოპოზიციის უეცარი და ძლიერი გამოვლენა;
8. არჩევნების შედეგები;
9. თავისუფალი მასმედიის მხარდაჭერა ან პირიქით.

ზემოთქმულის გარდა, სახელმწიფოებრივი პოლიტიკისა და პროგრამების განხორციელებისას იძულების თუ ძალდატანების არარსებობა ასევე მიუთითებს პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობის დონესა და ინტენსიურობაზე. ამავე დროს, აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ლეგიტიმურობა და პოლიტიკურ რეჟიმთა პოპულარობა არ არის ერთმანეთის მსგავსი.

ლეგიტიმურობის კრიზისი

პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობის კრიზისი უშუალო კავშირშია საზოგადოების სისტემური და სოციალური ინტეგრაციის პრობლემასთან. საზოგადოება სოციალურად ინტეგრირებულია მაშინ, როდესაც მისი შემადგენელი ინდივიდები აღწევენ კონსენსუსს – თანხმობას საზოგადოების საფუძველში მდებარე საერთო ნორმებისა და ღირებულებების – ფასეულობების თაობაზე. ესაა ის საფუძველმდებრივი ფაქტორი, რომლის მიხედვითაც ინდივიდები თავიანთი თავის იდენტიფიცირებას საზოგადოებრივ ინსტიტუტებთან და ამ ინსტიტუტთა საფუძველად მდებარე პრინციპებთან ახდენენ. სოციალური ინტეგრაციის მაჩვენებელია საზოგადოებაში არსებული თუ გავრცელებული სამყაროსა და სოციუმის ხატები (სურათები), მსოფლმხედველობანი, იდეოლოგიები, სამართლებრივი და მორალური სისტემები.

საზოგადოების პოლიტიკური სისტემის ანალიზისათვის აუცილებელია არა მხოლოდ ეკონომიკურ კრიზისთა, არამედ თავად პოლიტიკურ კრიზისთა შესწავლა. ლიბერალურ კაპიტალისტურ სისტემას, რომლის დამკვიდრებასაც საქართველოში დღეს ქართული პოლიტიკური ელიტა ესწრაფვის, ახასიათებს, როგორც ერთი, ისე მეორე. ლიბერალური კაპიტალიზმის განვითარების მომდევნო ეტაპზე, როგორც ეს მისი განვითარების პოსტინდუსტრიულმა ეტაპმა აჩვენა, ეკონომიკურზე უფრო მეტ მნიშვნელობას პოლიტიკური კრიზისი იძენს, რომელიც საზოგადოების სისტემურ და სოციალურ დეზინტეგრაციაში ვლინდება.

ჰაბერმასი, რომელიც თანამედროვე დასავლური საზოგადოების ღრმა და ობიექტური ანალიტიკოსია, განასხვავებს პოლიტიკური სისტემის კრიზისის ორ ფორმას: რაციონალურობისა და ლეგიტიმურობის კრიზისებს. პოლიტიკური კრიზისის ცნება დამახასიათებელია ისეთი განსაზღვრული საზოგადოებრივი სიტუაციისათვის, როდესაც მმართველითა და მართულთა შორის არსებულ ურთიერთობებს საშიშროება ემუქრებათ. ი. ჰაბერმასის აზრით, თანამედროვე დასავლური საზოგადოების ნამდვილი კრიზისის მაჩვენებელი მეტად აღარ არის ლიბერალური კაპიტალიზმისათვის დამახასიათებელი დეპრესიები, ბუმები და სხვა ეკონომიკურად ზომვად-გათლადი კატეგორიები, არამედ იდენტიფიკაციის ის საფუძვლები, რომელთაც საზოგადოება ადამიანებს სთავაზობს; "საზოგადოებრივი სისტემის არა ნებისმიერი სტრუქტურული ცვლილება არის – სამართლიანად აღნიშნავს ჰაბერმასი – მისი კრიზისულობის მომასწავებელი ან თავად კრიზისი... მხოლოდ მაშინ, როდესაც არსებულის კრიტიკას, განიცდის და მათ სოციალურ იდენტურობას, როგორც საშიშს, ისე აღიქვამს და შეიგრძნობს, შეგვიძლია კრიზისის შესახებ ვილაპარაკოთ. სისტემური ინტეგრაციის დარღვევები მხოლოდ იმ ზომით არის არსებულთათვის საშიში, რა ზომითაც სოციალური ინტეგრაცია სათუო და მერყევი ხდება ე.ი. როდესაც ნორმატულ სტრუქტურათა კონსენსუსის საფუძვლები იმდენად ხელისშემშლელ (დამაბრკოლებელ) ხასიათს იძენს, რომ მთლიანად საზოგადოება ანონიმური ხდება. შესაბამისად, კრიზისული ვითარებანი იღებენ საზოგადოებრივ ინსტიტუტთა დეზინტეგრაციის ფორმას" (184, გვ. 56).

თუ საზოგადოებას განვიხილავთ, როგორც ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციო-კულტურულ სისტემათა სისტემას, მაშინ მისთვის დამახასიათებელი იქნება სისტემურობისა და იდენტურობის კრიზისები. ეკონომიკურ სისტემას შეიძლება ახასიათებდეს სისტემური კრიზისები, სოციო-კულტურულ სისტემას – იდენტურობის კრიზისი, პოლიტიკურ სისტემას კი შეიძლება ორივე ახასიათებდეს: სისტემურ დონეზე ესაა რაციონალურობის, ხოლო იდენტურობის დონეზე – ლეგიტიმურობის კრიზისი. როდესაც პოლიტიკური სისტემის "შესასვლელში" საკმარისი არ არის მხარდაჭერა, სისტემისადმი "დიფუზიური მასობრივი ლოიალობის გრძობა", მაშინ საქმე ლოგიკურად გვექნება ლეგიტიმურობის კრიზისთან, ხოლო როდესაც სისტემა აწყდება "გამოსასვლელში" მიღებული პროდუქტების – გადაწყვეტილებების, კანონებისა თუ ასიგნებათა არაეფექტურობას, მაშინ საქმე გვაქვს რაციონალურობის კრიზისთან. ამათგან, ჰაბერმასის აზრით ყველაზე საფუძვლიანი და მნიშვნელოვანი არის ლეგიტიმურობის კრიზისი, რამეთუ იგი უშუალოდ იდენტურობის კრიზისია. მოტივაციური კრიზისი კი, რომელიც დაკავშირებულია სოციო-კულტურულ სისტემასთან, უნინარეს ყოვლისა, იმაში ვლინდება, რომ ტრადიციები მსხვრევადი, მყიფე და საეჭვონი გახდნენ, მაშინ, როდესაც თანამედროვე საზოგადოება ქმნის "ახალ" მოთხოვნილებებს, რომელთა დაკმაყოფილებაც მას არ ძალუძს.

თუ იდენტურობის კრიზისი უშუალოდ ემუქრება სოციალურ ინტეგრაციას, მაშინ სისტემის კრიზისის მართვისა და რეგულირების რეზულტატები ნულს უტოლდება, მექანიზმებიც ნადგურდება და კრახით სრულდება. არსებულ პოლიტიკურ სისტემათა ლეგიტიმაცია ხდება მხოლოდ კრიზისის პოლიტიკურ

ამოფრქვევასთან ერთად. ჰაბერმასი თვლის, რომ თანამედროვე ლიბერალური კაპიტალიზმისათვის დამახასიათებელი და ტიპურია არა ეკონომიკური, არამედ შიდასაზოგადოებრივი კრიზისები. თანამედროვეობის ტიპობრივი კრიზისი სწორედ, რომ ლეგიტიმურობის კრიზისია, ვინაიდან იგი თანამედროვე საზოგადოების ფუნდამენტურად აღქმული ძვრების გამოთქმაა.

ლეგიტიმურობის კრიზისის გამწვავებას ხელს უწყობს გახევებული სოციო-კულტურული სისტემა, რომელიც შეცვლილ ღირებულებით წარმოდგენაზე მოქნილად ვერ რეაგირებს. ასევე ლეგიტიმურობის დეფიციტის მიზეზია კლასობრივი სტრუქტურა. მართალია, თანამედროვე საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაში კლასობრივი კომპრომისი მისაღებია. მიუხედავად იმისა, კლასობრივი განსხვავება მანაც აგრძელებს არსებობას და მნიშვნელობას არ კარგავს. თუ მარქსის პერიოდის – ადრეული კაპიტალიზმის დომინირებადი წინააღმდეგობა იყო წინააღმდეგობა დაქირავებულ შრომასა და კაპიტალს შორის, მაშინ დღეს, შენიშნავს ჰაბერმასი, დომინირებადი წინააღმდეგობა სისტემის ინტეგრაციასა და სოციალურ ინტეგრაციას შორის. ჯერ კიდევ ნათელი არაა, ლეგიტიმურობის კრიზისის სისტემის კრიზისთან თუ საბოლოოდ სისტემის ნგრევასთან შეუძლია მიგვიყვანოს. ამის მიზეზი კი შეიძლება იმაში დავინახოთ, რომ ეკონომიკურმა სისტემამ დაკარგა ფუნქციონალური ავტონომია და იგი თანამედროვე პირობებში პოლიტიკამ შეიძინა. ამიტომ, სისტემური კრიზისი, ჰაბერმასის აზრით, თანამედროვე საზოგადოებას არ ემუქრება, უარეს შემთხვევაში მას შეიძლება გამოაჩნდეს კრიზისის ტენდენციები, რომელთა დაყვანა სტრუქტურებზე უკვე ძნელი აღარ იქნება. აქ კი სახელმწიფო მარეგულირებელ ფუნქციას ხელიდან აღარ გაუშვებს, რომელიც, უწინარეს ყოვლისა, პოლიტიკურ ზეწოლასა და დისციპლინირებაში გამოიხატება.

თანამედროვე დასავლური საზოგადოების პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობის კრიზისის დაძლევაში ჰაბერმასის აზრით, დღეს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ეკონომიკას აღარ აქვს, თვით მასობრივ დასაქმებასაც კი არ ძალუძს ჩაუნერგოს მასებს ლოიალობის გრძნობა. ამიტომ, თანდათანობით იზრდება სახელმწიფოს როლი და მნიშვნელობა ეკონომიკური პროცესების მართვასა და საზოგადოებრივი კონფლიქტების დარეგულირებაში. დღეს დომინირებადი არა ეკონომიკა, არამედ პოლიტიკაა. ახლა თავად პოლიტიკა, სახელმწიფო აყენებს წინადადებებს, მოთხოვნილებებს, ამით კი თანამედროვე ლიბერალური კაპიტალიზმი და მისი პოლიტიკური სისტემა არ კარგავს ლეგიტიმურობას ე.ი. აღიარებულობასა და მონონებს.

მაგრამ, თვით მუდმივად მზარდი სახელმწიფოებრივი საქმიანობა, რომელიც ლეგიტიმურობის შენარჩუნებას უწყობს ხელს, არ იძლევა გარანტიას, რომ თანამედროვე საზოგადოებისათვის დამახასიათებელი კრიზისული გამოვლინებანი შემცირდება. ჰაბერმასის აზრით, სახელმწიფოს ჩარევა თანამედროვე ლიბერალური და დემოკრატიული საზოგადოებისათვის საკვანძო პოლიტიკურ საკითხად იქცა. სახელმწიფოს გარეშე ლეგიტიმურობის “აღდგენა, გაძლიერება ან წარმოება” მეტად შეუძლებელია. ამიტომ, ლეგიტიმაციის ანუ გამართლების პრობლემა დღეს თანამედროვე სახელმწიფოს სიმყარისა და სტაბილურობის პრობლემაა. ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სფეროთა გადახლართვა და ერთმანეთში შეჭრა აუცილებელს ხდის ლეგიტიმაციის მთლიანად და საფუძვლით ახალი პრინციპების შემოტანასა და დამკვიდრებას. თანამედროვე სახელმწიფოთა თუ პოლიტიკური სისტემათა ლეგიტიმაციის პრობლემა, ჰაბერმასის აზრით, მდგომარეობს:

1. ისე მოაწყოს ეკონომიკა, რომ მისი მიღწევები, სისტემათა შედარებისას საყოველთაო ინტერესების საუკეთესო განხორციელებას წარმოადგენდეს,

2. მოქალაქეთა მორჩილებისა თუ დაქვემდებარების სიმსუბუქეში, თანაც ისე, რომ სახელმწიფო იღებდეს თავის თავზე ძირითად პასუხისმგებლობას, რათა დისფუნქციური მოვლენები მისაღებ საზღვრებში მოაქციოს,

3. როლთა ასეთი დანაწილების ლეგიტიმაციით ანუ გამართლებით, შეძლოს სახელმწიფომ საზოგადოებისათვის საჭირო წესრიგის ლეგიტიმურობის ანუ აღიარების მიღწევა.

ჰაბერმასი კარგად ხედავს, რომ საზოგადოების რეპოლიტიზირება საშიშროებას უქმნის პოლიტიკურ-ადმინისტრაციულ სისტემას. ამიტომ ლეგიტიმაციის და შესაბამისად, ლეგიტიმურობის კრიზისის თავიდან ასაცილებლად, თანამედროვე სახელმწიფომ უნდა წამოაყენოს (ცხადია, თუ ფლობს) შემდეგი ინსტრუმენტები:

- _ ზრდისა და განვითარების უზრუნველყოფელი კონიუნქტურული პოლიტიკა;
- _ კოლექტიურ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებაზე ორიენტირებული წარმოების სტრუქტურები, და
- _ სოციალურ უთანასწორობათა მოდელის კორექტირება.

მაგრამ, თუ ამ ინსტრუმენტებს დავაკვირდებით, მაშინ აღმოჩნდება, რომ ისინი არსებითად უკმაყოფილო, კრიტიკულად განწყობილი მოქალაქეების სიმშვიდეში მომყვანი ტექნიკურ-ბიუროკრატიული, არაპირდაპირი რეგულირების მეთოდებია. ჰაბერმასი ამაზე არ ჩერდება და კარგად აცნობიერებს, რომ თანამედროვე სახელმწიფო ძალაუფლების გამართლებისათვის ასევე აუცილებელია ნორმატიულ-შინაარსობრივი რადიკალური პერსპექტივა. იგი წერს:

“შეიძლება ერთ დღეს ტჰე პურსუიტ ოფ ჩაპინესს – ყოველდღიური ბედნიერება აღარ ნიშნავდეს, მაგალითად, კერძო მფლობელობაში არსებულ მატერიალურ საგანთა დაგროვებას, არამედ იმგვარ სოციალურ ურთიერთობათა განხორციელებას, სადაც იბატონებს თანაზიარობა და ერთი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება სხვა მოთხოვნილებებისაგან თავის შეკავების ხარჯზე არ მოხდება” (184, გვ. 60).

ამგვარად, თანამედროვე პოლიტიკური სისტემის არსებობის შენარჩუნებას, მის სტაბილურობას საშიშროება ემუქრება არამხოლოდ ეკონომიკური, არამედ როგორც დღეს ამბობენ, - საზრისისეული კრიზისის მხრივაც. საზოგადოებრივი კრიზისები, რომელიც თავდაპირველად წარმოიქმნება ეკონომიკურ სისტემაში, შემდეგ “გადაიზრდება” პოლიტიკურში, დაბოლოს, აღწევს კულტურულ-იდეურ სფეროებსაც. მაშასადამე, თანამედროვე საზოგადოების პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმაციისა და მოსახლეობის მხრივ, მისი ლეგიტიმურობის აღიარებისათვის ერთნაირად აუცილებელია საზოგადოების შემავსებელი ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციო-კულტურულ სისტემათა აწყობილი და გამართული ფუნქციონირება.

ლეგიტიმაციისა და ლეგიტიმურობის კრიზისი უპირატესად მაინც გარდამავალი პერიოდის კრიზისია, ამიტომ მისი ფესვები თანამედროვე საზოგადოებაში მიმდინარე ცვლილებების ხასიათში უნდა ვეძიოთ ისე, როგორც ამას ი. ჰაბერმასი აკეთებს, მაგრამ დასავლურ საზოგადოებაში არსებული ლეგიტიმურობის პრობლემა სპეციფიკურია და დიდად განსხვავდება ჩვენ საზოგადოებაში არსებული პრობლემებისაგან. ჩვენი ტიპის საზოგადოებაში ლეგიტიმურობის პრობლემა იმიტომ დგას ასე მწვავედ, რომ აქ ადგილი აქვს სოციალური სტრუქტურის ცვლას. იგი შეიძლება უფრო მწავედ დადგეს, თუ:

1. ამ სტრუქტურული ცვლილებების პერიოდში საშიშროება დაემუქრება ძირითადად და მნიშვნელოვან კონსერვატიულ ინსტიტუტთა სტატუსს;

2. პოლიტიკური სისტემა ვერ აღიქვამს საზოგადოების ძირითად სოციალურ ჯგუფთა მოთხოვნებს და არ მისცემს მათ პოლიტიკურ არენაზე გამოხვლის საშუალებას.

დაბოლოს, ლეგიტიმურობის პრობლემა მწვავედ დადგება თვითგანახლებული სტრუქტურების არსებობის დროსაც კი, თუ პოლიტიკური სისტემა დიდი ხნის განმავლობაში ვერ შეძლებს გაამართლოს ფართო საზოგადოებრივი ფენების იმედები ე.ი. მოიპოვოს და შემდეგ უფრო განამტკიცოს თავისი ელგიტიმურობა ახალ იდეოლოგიურ, სტრუქტურულ და პერსონალურ საფუძველზე.

ლეგიტიმურობის გაძლიერების პოლიტიკური საშუალებები

მართალია, ლეგიტიმურობა ეხება არა ბატონობის – ხელისუფლების ერთეულ აქტებს, არამედ მთლიანად ბატონობის წესრიგს, მაგრამ მათ შორის მაინც მჭიდრო კავშირი არსებობს. რადგან კონკრეტული პოლიტიკის გატარებით შეიძლება პოლიტიკური წესრიგის ლეგიტიმურობის გაძლიერება ან შესუსტება, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ზემოთქმული იმას ნიშნავს, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში პოლიტიკური სისტემა მარტივად ვერ დაკარგავს ნდობას, თუ იგი ლეგიტიმურობას ფლობს. მაგრამ, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ლეგიტიმურობის შენარჩუნებას ყოველდღიური დაძაბული შრომა არ სჭირდება. პირიქით, საჭიროა, მუდმივი, მტკიცე პოლიტიკური ძალისხმევა, რათა ლეგიტიმურობის საფუძვლები შევინარჩუნოთ. ლეგიტიმურობა თითქოს მუდამ ახლად და ახლად უნდა შევქმნათ, ვანარმოოთ და მოვიპოვოთ.

ლეგიტიმურობის განმტკიცებისა თუ მოპოვების მრავალი მეთოდი და პროცედურა არსებობს. რასაკვირველია, ეს მეთოდები თავად უნდა ითვლებოდნენ სამართლიანად და კანონიერად. პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობა იწარმოება და იქმნება, უწინარეს ყოვლისა, “polity” –სა და “politics”-ის მეშვეობით. მაგრამ, ყოველივე ეს შეიძლება ეხებოდეს იმ შინაარსსა და რეზულტატებსაც, მაშასადამე, იმ “polity”-ს, რომელსაც თავად პოლიტიკური სისტემა ატარებს. აქ შემთხვევით არ მოგვიტანია პოლიტიკის აღმნიშვნელი სამი ინგლისური გამოთქმა. არც ერთ სხვა ევროპულ, განსაკუთრებით კი ქართულ ენაში არ მოიპოვება ტერმინ “პოლიტიკის” შინაარსის გამომხატველი სხვა ადეკვატური ცნებები, თუ არა ის სამი, რომელიც უკვე ვახსენეთ. პოლიტიკის რაობის მკვლევარნი ნაყოფიერად იყენებენ. მაგალითად, ფრანგი რაიმონდ არონი და გერმანელი კარლ როჰე. თუკი გავაანალიზებთ თითოეული ტერმინის მნიშვნელობას, მაშინ იგი საშუალებას მოგვცემს დავინახოთ ის მჭიდრო კავშირი და ურთიერთგანპირობებულობა, რომელიც ამ მნიშვნელობებსა და ლეგიტიმურობას შორის არსებობს.

Policy – ესაა მოქმედების კონცეფცია, პროგრამა, ზოგჯერ კი ერთი ინდივიდის, ადამიანთა ჯგუფის, თვით მთავრობის მოქმედებაც კი. მაგალითად, პოლიტიკა განათლების სფეროში, ესაა მასში არსებული პრობლემების გადაჭრისადმი მიმართულ მოქმედებათა მთელი პროგრამა. როდესაც, ლაპარაკია რომელიმე პოლიტიკოსის პოლიტიკაზე, მაშინ მხედველობაში გვაქვს მისი შეხედულებები ქვეყნის ეროვნულ ინტერესებზე, ის მიზნები, რომელსაც იგი ისახავს, აგრეთვე მეთოდები, რომელსაც იგი იყენებს დასახულ მიზანთა მისაღწევად. მაშასადამე, ტერმინი “პოლიტიკა” პირველი მნიშვნელობით ესაა მოქმედების პროგრამა, მეთოდი ან თავად მოქმედება, რომელსაც ახორციელებს ინდივიდი ან

ადამიანთა ჯგუფი საზოგადოების წინაშე მდგარი რომელიღაც ერთი პრობლემის ან პრობლემათა ერთობლიობის მიმართ.

Politics – ეხება საზოგადოებრივი ცხოვრების იმ სფეროს, სადაც ერთმანეთს ებრძვის ან კონკურენციას უწევს სხვადასხვა პოლიტიკური (უკვე პოლიცყ-ს მნიშვნელობით) მიმართულება. პოლიტიკა, როგორც სფერო – ერთობლიობა, რომლის შიგნითაც იბრძვიან ის პიროვნებები თუ სოციალური ჯგუფები, რომელთაც აქვთ საკუთარი პოლიცყ ე.ი. საკუთარი მიზნები, ინტერესები, ზოგჯერ საკუთარი მსოფლმხედველობა და იდეოლოგიაც კი.

Polity – ესაა, უწინარეს ყოვლისა ბერძნული სიტყვის “პოლიტეია” –ს თარგმანი. არსებითად ის, რასაც ბერძნები უწოდებენ პოლისის რეჟიმს ე.ი. ხელმძღვანელობის ორგანიზაციის წესი, მთელი საზოგადოების ორგანიზაციის განმასხვავებელი ნიშანი. პოლიტიკა, არსებითად ადამიანთა გაერთიანების წყობა ანუ მისი ორგანიზაციის წესია. ეს კი ნათელს ხდის იმ განსხვავებას, რომელიც არსებობს პოლიტიკის ვიწრო და ფართო გაგებას შორის. ვიწრო აზრით, პოლიტიკა ესაა სისტემა, რომელიც განსაზღვრავს მმართველობასა და ძალაუფლების რეალიზაციის წესს. ფართო მნიშვნელობით კი იგი ამავედროულად საზოგადოების შიგნით ინდივიდთა ურთიერთქმედების წესიცაა.

პოლიტიკის ცნების ნიუანსთა ეს მოკლე ანალიზი, ცხადყოფს, რომ პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობა “Polity”-ის და “Politics”-ს მეშვეობით იქმნება და მტკიცდება, მაგრამ მის განმტკიცებაში არანაკლები მნიშვნელობა აქვს იმ “Polity”-ის შინაარსობრივ ასპექტებსა და მოპოვებულ შედეგებს, რომელსაც პოლიტიკური სისტემა ატარებს. დემოკრატიული სისტემა თავისი ლეგიტიმურობს რწმენის განმტკიცებას ხელს უწყობს არამხოლოდ პროცედურების მეშვეობით, როგორც ამას ხაზს უსვამს ნ. ლუმანი, არამედ იმ განწყობითა და მზაობით, რითაც იგი შინაარსობრივ, განუსაზღვრელ, იძულებით მიღებულ გადაწყვეტილებებს ლეგიტიმური პროცედურების საფუძველზე გარდაქმნის გარკვეულ გადაწყვეტილებათა მიღების პოზიციებად; მაგრამ დემოკრატიული სისტემაც აწყობს გარკვეულ შინაარსობრივ ბარიერს. ნებისმიერი პოლიტიკური სისტემა საშიშროების ქვეშ დააყენებს თავის ლეგიტიმურობას, თუ ანგარიშს არ გაუწევს მისი მოქალაქეების წარმოდგენებს სოციალურ სამართლიანობაზე, წარმატების მოპოვების იმედებს ან მათ მორალურ შეხედულებებს უყურადღებოდ დატოვებს. მართალია, პროცედურების დაცვას არსებითი მნიშვნელობა აქვს დემოკრატიული რეჟიმის ლეგიტიმურობის განმტკიცებაში, მაგრამ ამ რეჟიმის მიერ გატარებული პოლიტიკის შინაარსსა და შედეგებსაც არანაკლები მნიშვნელობა აქვს. როდესაც, დემოკრატიის პირობებში პირდაპირ ან არაპირდაპირ ვირჩევთ ხელისუფლებას, მაშინ ვინაობით მისთვის დამახასიათებელ ყველა წესს, იქნება ეს სამართალწარმოების, კანონთა გამოცემის, ზომების მიღების წესები თუ სხვა. მაგრამ, შეიძლება დღეს ჩვენთვის, როგორც ამომრჩევლისა და მოქალაქისათვის, იმის კონტურებიც კი არ იკვეთებოდეს, რომ ყოველივე ეს მომავალში ჩვენი ინტერესების საპირისპიროდაც კი განვითარდეს. მიუხედავად ამისა, ამომრჩევლები მაინც მუდამ მზად უნდა ვიყოთ, რათა ჩვენ მიერვე არჩეული მთავრობის მიღებულ კანონებს, ზომებსა და სხვა ძალისხმევას დავემორჩილოთ და ამდენად ისინი, როგორც კანონიერი და სამართლიანი ვალიართ. სახელდობრ კი იმიტომ, რომ ჩვენ გვწამს პარლამენტი და მთავრობა კანონშემოქმედებას ახორციელებს სამართლიანი პროცედურების საფუძველზე, კერძოდ თავისუფალი და ფართო არჩევნების გზით. ესაა კრედიტი, რომელსაც ამომრჩევლები ვაძლევთ ყოველგვარი პროცედურული წესის დაცვით არჩეულ კანონიერ მთავრობას, მაგრამ იგი შეუზღუდავი და ულევია არაა. თუ ხელისუფლება განუწყვეტლივ იღებს ისეთი შინაარსის მქონე გადაწყვეტილებებს, რომელსაც

საზოგადოების ფართო წრეების მატერიალურ ან იდეალურ ინტერესებთან შეხება არა აქვს – თუნდაც ეს გადანყვებილება საპარლამენტო უმრავლესობის მიერ იყოს მიღებული – მაშინ მას შეუძლია მიგვიყვანოს არამხოლოდ დღეს მოქმედი მთავრობისა და რეჟიმისადმი ნდობის დაკარგვასთან, არამედ თვით მთელი პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობის დაკარგვასთანაც კი.

ამგვარად, მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკური რეჟიმი სავსებით კანონიერად იცავს მიღებულ და აღიარებულ პროცედურებს, შესაძლებელია მოსახლეობის უმრავლესობამ იგი სამართლიან და გამართლებულ სისტემად ვეღარ შეიგრძნოს და შეაფასოს. თუ მოსახლეობის უმრავლესობა გრძნობს, რომ არსებული პოლიტიკური სისტემა არ იცავს, უფრო მეტიც, “ჰყიდის” ეროვნულ სახელმწიფოებრივ ინტერესებს, მაშინ იგი შეუძლებელია ეროვნულ-პოლიტიკურ ინსტიტუტად მიიჩნიოს. ასე ფარულად და თანდათან შეიძლება პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმურობა ეჭვის ქვეშ დადგეს.

ლეგიტიმურობის დაკარგვის მსგავს შემთხვევებს შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მოსახლეობის უმრავლესობაში, ან გავლენის მქონე უმცირესობაში, როდესაც მთავრობა და მთლიანად პოლიტიკური სისტემა არავითარ ზომებს არ იღებს იმ ეკონომიკური და სოციალური ურთიერთობების შესაცვლელად, რომელთაც უსამართლო და არაკანონიერად შეიგრძნობენ და თვლიან. ლეგიტიმურობის დაკარგვის დიდი საშიშროება არსებობს, მაშინ როდესაც მოსახლეობის ფართო მასები გრძნობენ და აცნობიერებენ, რომ არსებულ პოლიტიკურ სისტემას არ ძალუძს გაუმკლავდეს საზოგადოებაში არსებულ სიძნელეებს, მზარდ კრიმინალურ დარღვევებს, დანაშაულებებსა და ძალადობის აქტებს.

ამგვარად, პოლიტიკურ დემოკრატიებს არ უნდა ჰქონდეთ მხოლოდ იმის იმედი, რომ ისინი სამართლიანი პროცედურების დახმარებით შეძლებენ ლეგიტიმურ ანუ მოსახლეობის უმრავლესობის მიერ აღიარებულ პოლიტიკურ სისტემად ქცევას. ამისათვის აუცილებელია, რომ ისინი არამხოლოდ ფორმალურად, არამედ შინაარსობრივად იყვნენ ლეგიტიმირებული. ამისათვის კი მას ესაჭიროება ეფექტურობაც, იმ ინსტრუმენტების დროულად და ნაკლები ენერჯის ხარჯვის გზით გამოყენების უნარი, რომელიც რთულ ეკონომიკურ სოციალურ ეკონომიკურ თუ კულტურულ პრობლემებს საზოგადოების ინტერესების გათვალისწინებით გადაჭრის.

დღეს, როდესაც საქართველოში მკვიდრდება დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემა და ვცდილობთ მას ხელსაყრელი ეკონომიკური და სოციალური პირობები შევუქმნათ, უპირატესობას ვანიჭებთ სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტებსა და საბაზრო ეკონომიკას. უპირველესს ამოცანას წარმოადგენს იმის გაცნობიერება თუ როგორ გამოხატავს დემოკრატიული პოლიტიკური წყობა ჩვენი საზოგადოების “დაუნერელებელ კანონს”, მის მენტალიტეტს, ადათებს, წეს-ჩვეულებებს, ეროვნულ ხასიათსა თუ ტოლერანტობას. თუ ამ სისტემამ ვერ შეძლო აღნიშნულ “დაუნერელებელ კანონთა” მაქსიმალური სიზუსტით ათვისება და შესაბამისად მაქსიმალური მოქნილობით ადაპტირება დღეს ჩვენში არსებულ სოციალურ წყობასთან, მაშინ იგი განწირულია მარცხისათვის.

სასურველია, პოლიტიკური სისტემა იყოს კანონიერი ანუ შემუშავებული და სანქცირებული კონსტიტუციით გათვალისწინებული პროცედურების თანახმად. მაგრამ იგი უნდა იყოს სამართლიანიც და ასეთად აღიარებული მოსახლეობის უმრავლესობის მიერ ანუ ლეგიტიმური. ლეგიტიმური კი მაშინ გახდება, თუ იგი უპასუხებს ჩვენი საზოგადოების “დაუნერელებელ კანონს”. ამგვარად, ლეგიტიმურია ყველაფერი რაც პასუხობს საზოგადოების “დაუნერელებელ კანონებს”, ხოლო კანონიერია (ლეგალურია), ყველაფერი ის რაც შესაბამება მის “დაუნერელებელ კანონებს”. იმისათვის, რათა ქართულმა პოლიტიკურმა სისტემამ ეფექტურად მოქმედოს, აუცილებელია მოვიყვანოთ იგი შესაბამისობაში, როგორც ჩვენი ქვეყნის “დაუნერელებელ” ისე

“დანერვილ” ანუ გამოქვეყნებულ კანონებთან. მაშასადამე, იგი ერთდროულად უნდა იყოს როგორც კანონიერი (ლეგალური), ისე ლეგიტიმური ანუ მოსახლეობის უმრავლესობა უნდა აღიარებდეს, როგორც სამართლიან და ფასეულ, ქვეყნის სასიცოცხლო ინტერესების გამომხატველ სისტემას. რამდენადაც სისტემის ლეგიტიმურობა დგინდება და მტკიცდება “დაუნერვლი კანონების” შესაბამისად, ხოლო კანონიერება – ფორმალური პროცედურების საფუძველზე, ამდენად, სავსებით შესაძლებელია, რომ ესა თუ ის პოლიტიკური სისტემა სავსებით კანონიერი იყოს, მაგრამ მისმა არასწორად გატარებულმა პოლიტიკამ და შესაბამისმა რეზულტატებმა სავსებით განძარცვოს იგი მოსახლეობის მიერ აღიარებულობის ან ლეგიტიმურობის რწმენისაგან. ასეთ დროს, მოქალაქე ვალდებულია დაემორჩილოს არსებულ კანონიერ რეჟიმსა და მის კანონებს, მაგრამ ამან ხელი არ უნდა შეუშალოს მას არსებული სოციალური და პოლიტიკური წყობის გარდაქმნისა თუ შეცვლისადმი მისწრაფებაში. ამიტომ, როდესაც ვლადპარაკობთ პოლიტიკის მიზნების შესაბამისად მოქმედი პოლიტიკური სისტემის კანონიერების შესახებ, საჭიროა გავითვალისწინოთ ის პროცედურა, რომელიც საშუალებას მოგვცემს შევაფასოთ მისი კანონიერება ანუ შესატყვისობა, “დანერვლი კანონებისადმი” ე.ი. კონსტიტუციის დებულებებისადმი. რაც შეეხება, თვით პოლიტიკური სისტემის საფუძველმდებ დებულებებსა თუ პროცედურებს და მისი ლეგიტიმურობის ე.ი. “დაუნერვლი კანონებისადმი” შესატყვისობის ეჭვქვეშ დაყენებას, მაშინ იგი უნდა ამოდიოდეს არა კონსტიტუციიდან, არამედ თვით მოქალაქეებისაგან და შესაბამისად, საკანონმდებლო ორგანოებში მივლინებული მათი წარმომადგენლებისაგან. ამისათვის კი საჭიროა, რომ მათ ჰქონდეთ პოლიტიკური საფუძველმდები პრინციპებისა და თვით კონსტიტუციის გადასინჯვის უფლება, რათა არსებული კონსტიტუცია, შესაბამისად, პოლიტიკური სისტემა შესატყვისობაში მოვიდეს საზოგადოების “დაუნერვლ კანონებთან”.

ზემოთ აღნიშნული მსჯელობა საშუალებას გვაძლევს გამოვყოთ ლეგიტიმურობის განმტკიცების შემდეგი საშუალებები:

1. ახალი მოთხოვნის შესაბამისად კანონმდებლობისა და სახელმწიფო მართვის რეჟიმის შეცვლა;
2. ძირეული სტრუქტურული ცვლილებების გატარება ისე, რომ ამავე დროს შენარჩუნებულ იქნეს პოლიტიკურ ინსტიტუტთა ტრადიციული ლეგიტიმურობა;
3. ისეთი პოლიტიკური სისტემის შექმნა, რომლის ლეგიტიმურობა დაემყარება მოსახლეობის ფართო ფენების ზნე-ჩვეულებებს, ადათებსა და ტრადიციებს;
4. უშიშროების ლეგალური ფორმების გააქტიურება;
5. მოსახლეობის მასობრივი დასაქმება;
6. ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვა და ცხოვრებაში გატარება;
7. სახელმწიფო პოლიტიკისა და პროგრამების წარმატებული და ეფექტური განხორციელება;
8. ქვეყანაში მართლწესრიგისა და კანონიერების მხარდაჭერა და განუხრელი დაცვა;
9. ქვეყნის უზენაესი მმართველის პირადი ხარიზმა.

socium for a better society

ამრიგად, პოლიტიკური სისტემა ეფექტურად მაშინ შეძლებს მის ხელთ არსებული ძალაუფლების კრედიტის გაზრდასა და შესაბამისი პოლიტიკის გატარებას, როდესაც იგი შეესატყვისება მოსახლეობის ფართო მასების წარმოდგენებსა და იმედებს, ადათებსა და მსოფლმხედველობას, ზნეობრივ და პოლიტიკურ ღირებულებებსა და ფასეულობებს.

მოკლე ვარიანტი

1. ლეგიტიმაცია, ლეგიტიმურობა და ლეგალიზაცია
2. ძალაუფლება, “ბატონობა” და ლეგიტიმურობა
3. ლეგიტიმურობა და ეფექტურობა, ლეგიტიმურობის ტიპები და სიდიდეები
4. ლეგიტიმურობის კრიზისი
5. ლეგიტიმურობის გაძლიერების პოლიტიკური საშუალებები

ლეგიტიმურობა კონკრეტული პოლიტიკური სისტემის მდგომარეობა, მისი ღირსების აღიარებაა,

ლეგიტიმაცია კი - პროცესი, რომელშიც ეს ლეგიტიმურობა ხორციელდება.

ლეგიტიმურობა პოლიტიკური სისტემის სამართლიანობისა და კანონიერების აღიარებაა - რწმენაა, ლეგიტიმაცია კი ამ სამართლიანობისა და კანონიერების განმტკიცება და გამართლებაა.

ლეგიტიმურობა არ გამოითქმება კონსტიტუციის სტატიებითა თუ მუხლებით. იგი არის წარმოდგენა - შეხედულება, იმავე რწმენის სიმბოლო და ამიტომ იგი კონსტიტუციის მუხლებში კი არ არის, არამედ მოქალაქეთა ცნობიერებასა და შეგნებაშია საძიებელი. იგი წარმოიქმნება რწმენისგან, რომ ქვეყანაში არსებული უზენაესი ხელისუფლება აღჭურვილია იმ გადაწყვეტილებათა მიღების უფლებით, რომელიც მოქალაქეებმა უნდა შეასრულონ.

თუ ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური ინსტიტუტები შეესატყვისებიან მოსახლეობის ტრადიციებს, ადათებსა და მსოფლმხედველობას, მაშინ ისინი განიხილება როგორც ლეგიტიმური.

ლეგიტიმურობა დაკავშირებულია “სისტემის უნართან - ადამიანებში ჩანერგოს და განამტკიცოს რწმენა იმის შესახებ, რომ არსებული პოლიტიკური ინსტიტუტები ყველაზე უკეთ შეეფერება მოცემულ საზოგადოებას.

ლეგიტიმურობა არის მოქმედების, მოქმედი პირის, ხდომილებისა თუ ფაქტის ღირსების საზოგადოებრივი აღიარება მოსახლეობის მიერ.

ლეგიტიმაცია კი ხელისუფლების აღიარების, ახსნისა და გამართლების პროცედურაა.

ამიტომ პოლიტიკური რეჟიმის ლეგიტიმურობა არ ნიშნავს მის იურიდიულად გაფორმებულ კანონიერებას, შესაბამისად, ერთმანეთში არ უნდა ავურიოთ ლეგიტიმურობა და ლეგალიზაცია - კანონიერება. ლეგიტიმურობას არ აქვს იურიდიული ფუნქციები და არ არის სამართლებრივი პროცესი.

ძალაუფლება, “ბატონობა”, ლეგიტიმურობა

რატომ ემორჩილებიან ადამიანები თავიანთი ნებით “ბატონობის” სისტემას? რა არის ნებაყოფლობითი მორჩილების წინამძღვარი? მაქს ვებერს მიაჩნდა, რომ მორჩილთ - ანუ ქვეშევრდომთ ბატონობის სისტემის მიმართ მხოლოდ საკუთარ მოლოდინთა გამართლების იმედი კი არ უნდა ჰქონდეთ, არამედ თვით ამგვარ ურთიერთობებს სამართლიანად, ე.ი. კანონიერად და აღიარებულად უნდა თვლიდნენ.

ნებაყოფლობითი თანხმობის წინამძღვრებად ითვლება მოსახლეობის მყარი და მტკიცე რწმენა იმისა:

1. რომ ხელისუფალთ სრული უფლებით და სავსებით სამართლიანად უჭირავთ თავიანთი პოსტები;
2. რომ ხელისუფალნი გადაწყვეტილებებს იღებენ და ცხოვრებაში ატარებენ კანონიერი პროცედურის გზით.
3. რომ ეს გადაწყვეტილებანი არ გადის საზოგადოდ აღიარებული, კანონიერი სახელმწიფოებრივი ინტერესების ჩარჩოებიდან და არ ხელყოფს იმას, რაც სამართლიანად ითვლება კერძო თუ პირადულ რაიმედ”.

ლეგიტიმურობა და ეფექტურობა

ლეგიტიმურობა შეფასებით, ხოლო ეფექტურობა ინსტრუმენტალური ხასიათს ატარებს.

ეფექტურობის კრიზისის პირობებში ის პოლიტიკური რეჟიმი გაუძლებს დროის გამოცდას, რომელსაც ლეგიტიმურობის მაღალი დონე და ხარისხი აქვს.

სტაბილურ პოლიტიკურ სისტემასთან მაშინ გვაქვს საქმე, როდესაც მას ერთდროულად როგორც ლეგიტიმურობის, ისე ეფექტურობის მაღალი ხარისხი აქვს.

ლეგიტიმურობის ტიპები და სიდიდეები

ლეგიტიმურობის ორი ობიექტი - რეჟიმი და ავტორიტეტი აქვს, ხოლო წყარო სამი: იდეოლოგია, სტრუქტურა და პიროვნული თვისებები.

ლეგიტიმურობის თეორიები	რეჟიმი	ავტორიტეტი
იდეოლოგია იდეოლოგიური ლეგიტიმურობა	რეჟიმის კანონიერების შინაგანი რწმენა	ავტორიტართა ლეგიტიმურობის შინაგანი რწმენა
სტრუქტურა სტრუქტურული ლეგიტიმურობა	სტრუქტურებისა და ნორმების კანონიერებისადმი მიუკერძოებელი რწმენა	სტრუქტურებისადმი რწმენის ავტორიტეტზე გადატანა
პიროვნული თვისებები პერსონალური ლეგიტიმურობა	ავტორიტეტებისადმი რწმენის გადატანა თავად რეჟიმის სტრუქტურებსა და ნორმებზე	ავტორიტეტთა კანონიერების მიუკერძოებელი რწმენა მათი პიროვნული თვისებების საფუძველზე

პოლიტიკურ რეჟიმთა ლეგიტიმურობის ხარისხის ანუ ინტენსიურობის მაჩვენებლებია:

1. იძულების ის დონე, რომელიც აუცილებელია საზოგადოებაში პოლიტიკის გასატარებლად;
2. მთავრობის ან პოლიტიკური ლიდერის დამხობის მცდელობათა რაოდენობრივი და თვისებრივი მახასიათებლები.
3. სამოქალაქო დაუმორჩილებლობის, ამბოხებათა და სამოქალაქო ომის გამოვლენის ძალა;
4. მასობრივი ემიგრაცია და გადასახლება;
5. მასობრივი დემონსტრაციები;
6. არსებული მთავრობისადმი მხარდაჭერის უეცარი გამოვლინება ან პირიქით;
7. არსებული მთავრობისადმი ოპოზიციის უეცარი და ძლიერი გამოვლენა;
8. არჩევნების შედეგები;
9. თავისუფალი მასმედიის მხარდაჭერა ან პირიქით.

ლეგიტიმურობის კრიზისი

თუ საზოგადოებას განვიხილავთ, როგორც ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციო - კულტურულ სისტემათა სისტემას, მაშინ მისთვის დამახასიათებელი იქნება

სისტემურობისა და იდენტურობის კრიზისები, სოციო - კულტურულ სისტემას - იდენტურობის კრიზისი, პოლიტიკურ სისტემას კი შეიძლება ორივე ახასიათებდეს:

სისტემურ დონეზე ესაა რაციონალურობის, ხოლო იდენტურობის დონეზე - ლეგიტიმურობის კრიზისი. როდესაც პოლიტიკური სისტემის “შესასვლელში” საკმარისი არ არის მხარდაჭერა, სისტემისადმი “დიფუზური მასობრივი ლოიალობის გრძნობა”, მაშინ საქმე ლოგიკურად გვექნება ლეგიტიმურობის კრიზისთან, ხოლო როდესაც სისტემა აწყდება “გამოსასვლელში” პროდუქტების - გადაწყვეტილებების, კანონებისა და ასიგნებათა არაეფექტურობას, მაშინ საქმე გვაქვს რაციონალურობის კრიზისთან.

ლეგიტიმურობის გაძლიერების პოლიტიკური საშუალებები

ლეგიტიმურია ყველაფერი, რაც პასუხობს საზოგადოების “დაუწერელ კანონებს”, ხოლო კანონიერი (ლეგალურია) ის რაც შეესაბამება მის “დაწერილ კანონებს”.

ლეგიტიმურობის განმტკიცების საშუალებებია:

1. ახალი მოთხოვნების შესაბამისად კანონმდებლობისა და სახელმწიფო მართვის რეჟიმის შეცვლა;
2. ძირეული სტრუქტურული ცვლილებების გატარება ისე, რომ, ამავე დროს, შენარჩუნებული იქნეს პოლიტიკურ ინსტიტუტთა ტრადიციული ლეგიტიმურობა.

3. ისეთი პოლიტიკური სისტემის შექმნა, რომლის ლეგიტიმურობა დაემყარება მოსახლეობის ფართო ფენების ზნე - ჩვეულებებს, ადათებსა და ტრადიციებს;
4. უშიშროების ლეგალური ფორმების გააქტიურება;
5. მოსახლეობის მასობრივი დასაქმება;
6. ეროვნულ - სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვა და ცხოვრებაში გატარება;
7. სახელმწიფო პოლიტიკისა და პროგრამების წარმატებული და ეფექტური განხორციელება;
8. ქვეყანაში მართლწესრიგისა და კანონიერების მხარდაჭერა და განუხრელი დაცვა.
9. ქვეყნის მმართველის პირადი ქარიზმა.